

9. Тоцький В. І. Організаційний розвиток підприємства : навч. посіб. / В. І. Тоцький, В. В. Лаврененко. — К. : КНЕУ, 2005. — 274 с.
10. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14.05.1992 № 2343-ХІІ ; ред. від 11.08.2013 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
11. Болдырева Т. В. Системное представление программы реструктуризации транспортного предприятия / Т. В. Болдырева, Т. А. Ковтун, Е. С. Петров // Восточно-Европейский журнал передовых технологий. — 2011. — № 1/6(49). — С. 29—31.
12. Калиниченко М. П. Теорія і методологія маркетингового управління промисловим підприємством / М. П. Калиниченко // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. — 2012. — № 11(182). — Ч. 1. — С. 168—175.
13. Калиниченко М. П. Концепція ринкової орієнтації та її теоретичне підґрунтя / М. П. Калиниченко // Теоретичні та практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності : зб. наук. праць. — Маріуполь : Вега-Принт, 2009. — С. 304—308.

УДК 338.48

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО І РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Керанчук Т.Л., к.е.н., доцент

Національний університет харчових технологій

У статті проведено аналіз економічного стану і фінансових результатів функціонування підприємств готельного та ресторанного бізнесу. Розглянуто актуальні проблеми розвитку індустрії гостинності. Запропоновано можливі способи підвищення конкурентоспроможності та ефективності функціонування готелів та ресторанів.

Ключові слова: товарообіг, дохід, операційні витрати, капітальні вкладення, фінансовий результат, конкурентоспроможність.

Керанчук Т.Л. СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ОТЕЛЬНОГО И РЕСТОРАННОГО БИЗНЕСА / Национальный университет пищевых технологий, Украина

В статье проведен анализ экономического состояния и финансовых результатов функционирования предприятий гостиничного и ресторанного бизнеса. Рассмотрены актуальные проблемы развития индустрии гостеприимства. Предложены возможные способы повышения конкурентоспособности и эффективности функционирования гостиниц и ресторанов.

Ключевые слова: товарооборот, доход, операционные затраты, капитальные вложения, финансовый результат, конкурентоспособность.

Keranchuk T. THE CURRENT STATE AND PROBLEMS ON ENTERPRISES OF HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS / National University of Food Technologies, Ukraine

The article analyzes the economic situation and the financial results of the operation of enterprises of hotel and restaurant business. The actual problems of the development of the hospitality industry. The possible ways to improve the competitiveness and efficiency of the operation of hotels and restaurants.

Key words: turnover, profit, operating costs, capital expenditures, financial results, competitiveness.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В усьому світі готельно-ресторанний бізнес є одним з найбільш привабливих для інвесторів, а його рентабельність у розвинутих країнах не буває нижчою за 40%, при цьому досягаючи в «туристичних» зонах відмітки 100%. Щодо України, то на думку спеціалістів, значні потенційні можливості розвитку цієї галузі залишаються нереалізованими. Вибагливість клієнтів щодо рівня сервісу зростає, конкуренція між гравцями та несприятлива економічна ситуація висувають нові вимоги щодо якості та ефективності функціонування підприємств готельно-ресторанного бізнесу. Саме тому проблеми забезпечення належного рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств готельно-ресторанного бізнесу на основі якісного аналізу умов зовнішнього та внутрішнього середовища їх функціонування набувають високої актуальності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням розвитку готельно-ресторанного бізнесу присвячена увага багатьох вітчизняних та закордонних авторів. Зокрема, питання щодо конкуренції в сфері готельно-ресторанного бізнесу та державного регулювання діяльності цих підприємств достатньо глибоко досліджені в працях Л. Г. Агафонові, Т. А. Городні [1, 2]. Проблема організації діяльності готельних підприємств присвячені роботи М. П. Мальської, Г. Я. Круля, С. Медлюка, О. М. Головка, питання постановки менеджменту на підприємствах готельно-ресторанного бізнесу досліджені в роботах Л. І. Нечаюк, Р. Я. Вакуленко, Н. І. Кабушкіна, П. Р. Пуцентейло. Питання стратегічного розвитку туристичних підприємств та управління якістю готельних послуг розглядаються в монографії Т. І. Ткаченко [3]. Економічні проблеми функціонування ринку готельних та рестораних послуг досліджені в недостатній мірі.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою цього дослідження є проведення аналізу фінансово-господарського стану підприємств сфери готельного та рестораних бізнесу, дослідження проблем функціонування підприємств у цій сфері, а також викладення авторського бачення щодо можливих шляхів їх вирішення на сучасному етапі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

На сучасному етапі загальна кількість суб'єктів, які займаються готельною діяльністю в Україні, налічує близько 2203 підприємств (розраховано за даними Держкомстату України) При цьому, починаючи з 2005 року спостерігається приріст кількості готельних підприємств (див. табл. 1), [3].

Таблиця 1 – Динаміка кількості підприємств готельного типу в Україні за 2000-2010 рр. [3]

Період	Кількість підприємств готельного типу	Темп приросту ланц., %	Кількість номерів	Житлова площа всіх номерів, тис. м ²
2000	1308	-	51012	949,1
2001	1258	-3,8%	49966	947,9
2002	1254	-0,3%	51107	977
2003	1218	-2,9%	50412	997,8
2004	1192	-2,1%	50414	1012,2
2005	1232	3,4%	51686	1072,4
2006	1269	3,0%	53645	1120,2
2007	1420	11,9%	62165	1313,6
2008	1595	12,3%	71580	1508,4
2009	1684	5,6%	76019	1624,6
2010	1731	2,8%	79833	1700,6
2011	1753	1,3%	-	-

Найшвидше зростання кількості готельних підприємств спостерігалось в період 2007-2008 років (середній темп приросту склав 12,1%). У період спаду ділової активності, починаючи з кінця 2008 року, темпи приросту кількості готельних підприємств скоротились майже вдвічі і становили у 2009-2011 роках відповідно 5,6, 2,8 та 1,3%. Починаючи з 2011 року кількість суб'єктів господарювання в сфері готельного та рестораних бізнесу зросла на 2,2% і становила станом на початок 2012 року 23372 в порівнянні з 2010 роком (22877). Підвищення темпів зростання пояснюється необхідністю забезпечення проведення Євро-2012, однією з основних переваг якого стало кількісне та якісне збільшення номерного фонду країни: лише в приймаючих містах кількість готелів зросла на 114% у порівнянні з 2010 роком. Наприклад, у Львові збільшення відбулося на 66 одиниць, у Києві – на 129, у Донецьку – на 83, у Харкові – на 33. Але все-таки необхідно акцентувати увагу на тому, що за кількістю готелів Україна відстає від розвинених країн Європи: нормою вважають, коли населений пункт забезпечений такою кількістю готельних місць, яка становить 1% від загальної кількості його населення [4, с. 214-221]. Так, за європейськими нормативами у Києві повинно бути щонайменше 20 тис. готельних місць (загальна кількість номерів сьогодні становить 8,7 тис., що вдвічі менше, ніж у Москві, і в 6 разів менше, ніж у Парижі). Кількість готелів в Україні порівняно з туристськими країнами світу незначна. У Великій Британії, наприклад, функціонує близько 260 тис. готелів [5].

Ресторанне господарство на сучасному етапі налічує 21619 тис. об'єктів ресторанного господарства майже на 1,521 млн. місць (див. табл. 2), [3, с. 291]. Слід зазначити, що протягом останніх трьох років (з 2010 по 2012 рр.) спостерігалась тенденція до скорочення кількості об'єктів ресторанного господарства з 23369 одиниць у 2010 році до 21619 одиниць на кінець 2012 року. При цьому відзначається наявність негативної тенденції щодо зростання темпів скорочення кількості цих об'єктів: якщо у 2011 році мало місце незначне скорочення чисельності закладів ресторанного господарства (лише

на 1,9%), то у 2012 році це скорочення досягло 5,7% (див. табл. 2). Узагалі за період з 2010 по 2012 роки кількість об'єктів ресторанного господарства зменшилась на 4%. При цьому більш високими темпами зменшувалась кількість об'єктів ресторанного господарства саме в міських поселеннях.

Така ситуація була обумовлена в основному скороченням чисельності таких об'єктів як кафе та закуочні (в середньому на 7%), бари (на 3,5%) та їдальні (в середньому на 1,5% за три роки), темпи зміни яких наведені в таблиці 3 [6, с. 116]. Кількість же ресторанів навпаки у 2011 році в порівнянні з 2010 роком зросла на 3,7% і становила 1460 одиниць, а у 2012 в порівнянні з 2011 незначно зменшилась (лише на 7 об'єктів) і становила 1453 одиниці.

Таблиця 2 – Кількість об'єктів ресторанного господарства (на початок року) [6, с. 116]

Період	2010		2011		2012		Темпи зміни у 2011 до 2010	Темпи зміни у 2012 до 2011
	од.	у % до підсумку	од.	у % до підсумку	од.	у % до підсумку	од.	у % до підсумку
У міських поселеннях	15869	67,9%	15869	67,9%	14582	67,4%	98,9%	92,9%
У сільській місцевості	7500	32,1%	7500	32,1%	7037	32,6%	96,2%	97,5%
Усього кількість об'єктів (од.)	23369	100,0%	23369	100,0%	21619	100,0%	98,1%	94,3%
Кількість посадкових місць (тис.)	1595		1595		1517		98,5%	96,6%
Кількість місць у розрахунку на 1 об'єкт	68		68		70		101,5%	101,4%

Таблиця 3 – Кількість об'єктів ресторанного господарства в розрізі їх видів (на кінець року) [6]

Види об'єктів	Кількість об'єктів, од.			Ланцюгові темпи зміни, %		Кількість посадкових місць, од.			Ланцюгові темпи зміни, %	
	2010	2011	2012	2011	2012	2010	2011	2012	2011	2012
Ресторани	1408	1460	1453	104%	100%	155409	161095	169492	104%	105%
Кафе, закуочні та буфети	9454	9049	8108	96%	90%	411798	406317	378540	99%	93%
Бари	2453	2448	2266	100%	93%	112535	111782	102724	99%	92%
Їдальні та об'єкти постачання готової їжі	9990	9891	9665	99%	98%	912885	889800	866150	97%	97%
Всього об'єктів	23369	22918	21492	98%	94%	1592627	1568994	1516906	99%	97%

Українські споживачі готові залишати в закладах громадського харчування мінімум \$4,5 млрд. на рік. Кажучи про рівень насиченості ринку, перш за все, оперують таким показником, як кількість місць на споживача послуг закладів громадського харчування. Так, у середньому по Європі одне місце в ресторані (кафе, бари, фаст-фуд і т.п.) доводиться на 8 жителів, у Києві – на 35 жителів, у Дніпропетровську – на 40, в Донецьку – на 35, у Львові – на 25 жителів. Виходячи з цих даних, можна зробити висновок, що перспективи ресторанного ринку в Україні просто величезні – за підрахунками рестораторів, ринок громадського харчування насичений не більше ніж на 50% [7].

Саме недостатня насиченість ринку в сфері готельно-ресторанного бізнесу зумовлює достатньо високі обсяги та темпи інвестиційних вкладень протягом останніх років (див. табл. 4) [3, с. 204]. Як свідчать дані таблиці 4, починаючи з 2006 року, спостерігається загальна тенденція до зростання обсягів інвестицій в основний капітал готелів та ресторанів: загальний їх обсяг зріс за 5 років на 3425 млн. грн. Але при цьому слід відзначити нерівномірну тенденцію зміни обсягів інвестиційних вкладень в основний капітал готелів та ресторанів всередині аналітичного періоду, про що свідчить інформація, подана на рисунку 1: індекси свідчать про зниження обсягів інвестиційних вкладень в розвиток готелів та ресторанів на період 2008 та 2009 років. Це пояснюється тим, що якраз у ці періоди відбувалися кризові явища в цій галузі та зниження ділової активності.

Таблиця 4 – Інвестиції в основний капітал за період з 2005-2011 рр. [3]

Період	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Загальний обсяг інвестицій, млн. грн.	93096	125254	188486	233081	151777	171092	238175
Інвестиції в основний капітал готелів та ресторанів, млн. грн.	1508	1483	2614	3222	2589	3072	4908
Частка в загальному обсязі інвестицій, %	1,62%	1,18%	1,39%	1,38%	1,71%	1,80%	2,06%
Інвестиції в ОсК готелів	751	611	2132	1511	1423	1624	2935
Інвестиції в ОсК ресторанів, млн. грн.	757	872	482	1711	1166	1448	1973

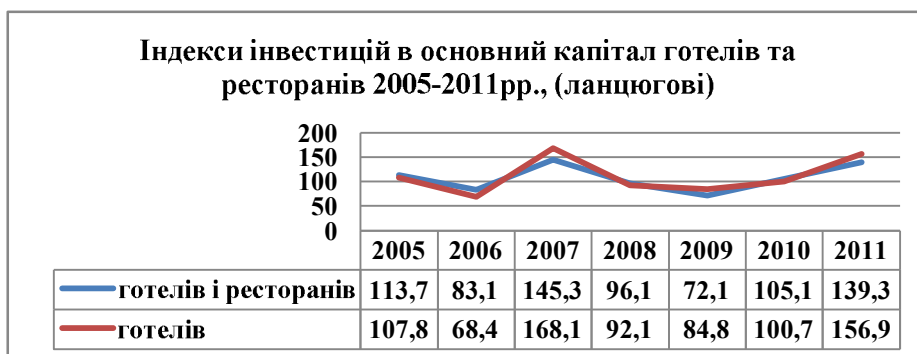

Рис. 1. Індекси інвестицій в основний капітал готелів та ресторанів, складено автором за матеріалами Статистичного щорічника 2011р. [3]

Починаючи з 2010 року, спостерігається збільшення індексу капітальних інвестицій в основний капітал підприємств готельно-ресторанного бізнесу, який у 2011 році становив 139,3%. При цьому слід відзначити, що індекс інвестицій в основні фонди готельних підприємств був значно вищим – 156,9%. Це пов'язане з інтенсифікацією процесу будівництва нових готельно-ресторанних комплексів в рамках підготовки до чемпіонату Євро-2012.

У структурі капітальних інвестицій протягом цього періоду переважали витрати на будівництво (у середньому 60%) та витрати на придбання (виготовлення) нових основних фондів (у середньому 30%). Це свідчить про достатньо прогресивну структуру капітальних вкладень у сфері готельно-ресторанного бізнесу. Але останнім часом спостерігаються повільні структурні зрушення в складі капітальних вкладень у напрямку зменшення частки витрат на будівництво (з 64% до 55,9%) та одночасного зростання частки витрат на придбання основних фондів (з 30% до 34%), див. рис. 2. Це пояснюється тим, що з підготовкою до Євро-2012 ресторанно-готельний бізнес почав стрімко реконструюватись. Готелі та ресторани Одеси, Дніпропетровська, Києва, Львова, Донецька та інших міст посилено готувались до чемпіонату та прийому туристів.

Рис. 2. Структура капітальних інвестицій на підприємствах готельно-ресторанного бізнесу, складено автором за матеріалами Статистичного щорічника 2011р. [3]

Що ж стосується об'ємних показників діяльності підприємств сфери готельно-ресторанного бізнесу, то можна відзначити наступні тенденції.

Останні чотири роки прослідковувалася стійка тенденція щодо зростання фактичних обсягів реалізованих послуг підприємствами готельного господарства: вони зросли на 46,6% (див. табл. 5).

Таблиця 5 – Динаміка обсягів реалізованих послуг підприємствами готельного господарства у 2009-2012 рр.

Показники	Періоди			
	2009	2010	2011	2012
ОР послуг готелями, млн. грн.	3407,5	4248,3	4433,1	4995,5
у т.ч. реалізовано готелями	-	-	3458,5	3743,7
надано іншими закладами розміщення	-	-	974,6	1251,8
Індекс цін на послуги тимчасового проживання, %	108,8%	104,3%	105,8%	103,2%
Обсяг реалізації послуг готелями в співставних цінах, млн. грн.	3131,9	4073,2	4190,1	4840,6
Індекси обсягу реалізованих послуг готелями	-	130,1%	102,9%	115,5%

складено автором за матеріалами [3, с. 297] та [8, с. 36]

При цьому зростання обсягів наданих послуг спостерігалось і по готелях, і по інших місцях тимчасового проживання. Необхідно зазначити, що це зростання було обумовлене не зростанням цін на послуги тимчасового розміщення, оскільки відповідний індекс цін мав тенденцію до зниження в 2009 році з 108,8% до 103,2% у 2012 році. Отже, зростання вартості наданих послуг було обумовлене саме збільшенням фізичного обсягу реалізованих послуг, про що свідчить тенденція щодо зростання обсягу реалізованих послуг у порівняних цінах за період з 2009 по 2012 на 54%. Щорічні індекси мають дещо нижчі значення, але все одно підтверджують той факт, що обсяги наданих послуг у 2012 році порівняно з попереднім періодом зросли на 15,5%. Основною причиною такого зростання знову-таки був чемпіонат Євро-2012.

Крім того, в останні 2 роки (2011 та 2012) намітилась тенденція до структурних зрушень в обсязі реалізованих послуг підприємствами готельного господарства (див. рис. 3). У 2011 році реалізація більшої частки послуг забезпечувалась саме готельними підприємствами (78%), у 2012 намітилась тенденція до скорочення питомої ваги готелів в загальному обсязі реалізації на 3% за рахунок збільшення частки послуг, що реалізувались іншими закладами розміщення. Цю тенденцію можна розцінювати як позитивну, оскільки це може бути свідченням збільшення кількості дрібних закладів розміщення, наприклад, мотелів та готелів сімейного типу. У країнах Європи кількість великих готелів становить 15-25% від загальної кількості готельних господарств, 75-85% – мотелі та готелі сімейного типу. За даними аналізу структури готельного господарства України, такі форми готельного господарства, як мотелі, кемпінги, молодіжні бази, надзвичайно поширені в інших країнах, в Україні практично не розвинуті. Як свідчить міжнародний досвід, саме такі підприємства могли б дати істотний поштовх розвитку галузі та створенню додаткової кількості робочих місць.

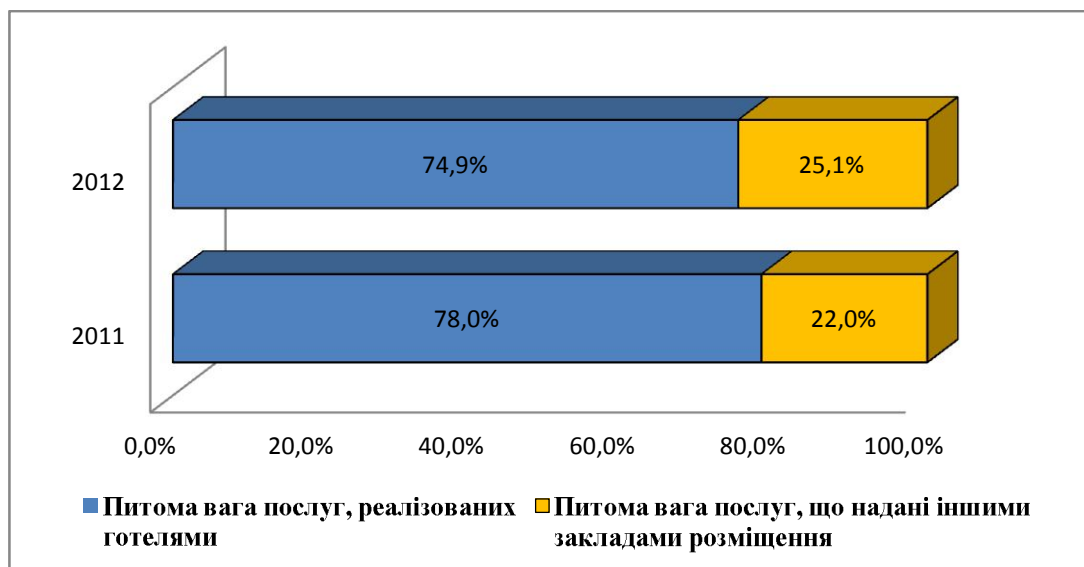

Рис. 3. Структура обсягів реалізованих послуг підприємствами готельного господарства у 2011-2012рр., складено автором за матеріалами [3] та [8]

У сфері ж ресторанного господарства на фоні скорочення кількості об'єктів ресторанного господарства прослідковувалася позитивна тенденція до збільшення обсягів товарообороту: за останні чотири роки обсяг товарообороту у фактичних цінах зріс на 54,9% (див. табл. 6), [3, 8]. Індекси цін на товари та послуги ресторанного господарства протягом аналітичного періоду мали тенденцію до зниження з 110% у 2009 році до 102,8% у 2012 році.

Таблиця 6 – Динаміка обсягу товарообороту підприємств ресторанного господарства у 2009-12 рр. [3, 8]

Показники	Періоди			
	2009	2010	2011	2012
Товарооборот підприємств ресторанного господарства, млн. грн.	8106,0	9509,0	11369,0	12558,0
Індекси цін на товари та послуги підприємств ресторанного господарства	110,0%	107,4%	107,2%	102,8%
Товарооборот підприємств ресторанного господарства в співставних цінах, млн. грн.	7369,1	8853,8	10605,4	12216,0
Індекси фізичного обсягу товарообороту, % (ланцюгові)	-	120,1%	119,8%	115,2%
Роздрібний ТО в розрахунку на 1 об'єкт, млн. грн.	0,347	0,399	0,481	0,559
Індекси товарообороту в розрахунку на 1 об'єкт, % (ланцюгові)		115,0%	120,6%	116,2%

Отже, основною причиною зростання товарообороту було збільшення фізичних обсягів продажу товарів та послуг, про що свідчать щорічні індекси фізичного обсягу товарообороту (див. табл. 6). Логічно, що й обсяг роздрібного товарообороту в розрахунку на один об'єкт зростав протягом цього періоду в середньому на 17%, а в мережі ресторанів на 19,3%. У ресторанній мережі така ситуація може пояснюватись збільшенням кількості посадкових місць в середньому на 4,5% (див. табл. 3) за останні три роки (з 2010 по 2012), а з іншого, може бути зумовлена ціновою політикою ресторанних закладів.

Що ж стосується комерційних доходів підприємств ресторанного господарства, то в їх динаміці також спостерігається позитивна тенденція: фактичний розмір доходів підприємств ресторанного господарства за аналітичний період зріс на 35%.

Величина доходу в порівняних цінах також щорічно збільшувалась, але слід відзначити, що на початок 2012 року ці темпи порівняно з попереднім, 2011 роком, дещо знизились і становили лише 6,2% (див. табл. 7). Але рівень комерційного доходу підприємств ресторанного господарства все одно зростав і склав на початок 2012 року 46%, що підтверджує висновок про зростання доходів від основної діяльності цієї категорії підприємств.

Таблиця 7 – Динаміка комерційних доходів підприємств ресторанного господарства у 2010-2013 рр.

Показники	Періоди		
	2010	2011	2012
Комерційний дохід підприємств ресторанного господарства, млн. грн.	4280	5201	5780
Комерційний дохід в співставних цінах попереднього року, млн. грн.		4829	5526
Індекс комерційного доходу (до попереднього року), %		112,8%	106,2%
Рівень комерційного доходу підприємств ресторанного господарства, %	45,0%	45,7%	46,0%

складено автором за матеріалами [9, с. 5]

Абсолютний розмір операційних витрат з реалізованої продукції протягом 2009-2011 років зріс майже на 26%. Зростання операційних витрат відбувалося за рахунок їх збільшення по всіх без винятку економічних елементах витрат. Але протягом аналітичного періоду їх величина змінювалася нерівномірно: так, у 2009 році спостерігалось зовсім незначне зростання на 0,2%, у наступних роках темпи росту операційних витрат значно зросли: до 14% та 10% в 2010 та 2011 роках відповідно (див. табл. 8).

Таблиця 8 – Динаміка величини операційних витрат з реалізованої продукції готелів та ресторанів у 2009-2011рр.

Показники	2009	2010	2011
Операційні витрати з реалізованої продукції, млн. грн.	11863,1	13572,2	14941,1
Обсяги реалізованої продукції (робіт, послуг)	13278,6	16579	18213,7
Індекс зміни операційних витрат	100,2%	114,4%	110,1%
Індекс зміни обсягу реалізованих послуг готелями та ресторанами	100,4%	124,9%	109,9%

складено автором за матеріалами [8]

При цьому слід відзначити, що у 2011 році спостерігалася негативна тенденція випередження темпів росту операційних витрат (10,1%) над темпами росту обсягів реалізованих послуг готелями та ресторанами (9,9%), (див. табл. 8). Ця тенденція відповідно створила передумови для формування від'ємних фінансових результатів за підсумками діяльності підприємств готельного та ресторанного бізнесу. Як свідчить рисунок 4, протягом всього аналітичного періоду підприємства сфери готельно-ресторанного бізнесу зазнавали збитків.

Рис. 4. Динаміка обсягів фінансових результатів після оподаткування підприємств готельно-ресторанного бізнесу у 2009-2011рр.

складено автором за матеріалами [10, с. 157]

Але намітилась позитивна тенденція щодо скорочення їх обсягів у 2011 році на 25% відносно 2009 року (див. табл. 9). Така ситуація значною мірою була зумовлена тим, що темпи зростання суми отриманого підприємствами прибутку (64%) значно перевищували темпи зростання від'ємних фінансових результатів (2%). Основною причиною такої ситуації стали позитивні зміни в структурі підприємств: частка збиткових підприємств у 2011 році порівняно з 2010 роком скоротилася майже на 3%, хоча відносно початку аналітичного періоду їх питома вага майже не змінилася.

Таблиця 9 – Динаміка величини чистого прибутку підприємств готельного та ресторанного бізнесу у 2009-2011рр.

Показники	2009	2010	2011	Індекс зміни, % (до 2009р.)
Фінансовий результат після оподаткування (сальдо)	-922,5	-633,6	-692,4	25%
Сума прибутку	400,9	506	655,5	164%
Сума збитків	1323,4	1139,6	1347,9	102%
Рентабельність діяльності, %	-3,3%	-1,8%	-0,1%	3,0%

складено автором за матеріалами [10]

Це, у свою чергу, вплинуло на підвищення показника рентабельності діяльності підприємств готельно-ресторанного бізнесу на 3 процентні пункти, хоча саме значення цього критерію наприкінці аналітичного періоду все ще залишалося від'ємним (-0,1%), що звичайно не може характеризуватись як позитивне явище.

Така ситуація є підтвердженням того, що готельно-ресторанний бізнес в Україні все ще перебуває на стадії становлення і має низку проблем.

Основними з цих проблем є такі:

1. **Недосконалість законодавчої бази, яка регулює діяльність підприємств у сфері готельного, ресторанного та туристичного бізнесу.** Із метою вирішення цієї проблеми, з нашої точки зору, необхідно формування пакета законодавчих документів, які мають визначити правові, економічні та організаційні засади створення і подальшого розвитку конкурентних відносин на ринку готельних та ресторанних послуг.
2. **Невідповідність матеріально-технічної бази більшості готелів вимогам міжнародних стандартів та недосконалість складу номерного фонду.** Саме тому пріоритетним напрямом зміцнення матеріальної бази підприємств на теперішній час є, на нашу думку, проведення реконструкції, модернізації та будівництва об'єктів туристської сфери за рахунок власних коштів підприємств і за допомогою інвестицій, у тому числі іноземних.
3. **Незбалансованість складу та структури наявних готелів за рівнем комфорту, зокрема:**
  - *Надмірно висока частка готелів без категорії* – на початок 2013 року з більш ніж 3,7 тис. українських засобів розміщення лише 200 мали офіційну категорію [11]. Така ситуація пояснюється декількома причинами. По-перше, більшість закладів розміщення не відповідає комплексу вимог щодо матеріально-технічної бази, номенклатури та якості послуг. По-друге, ряд готелів здійснюють поточний або капітальний ремонт, реконструкцію або знаходяться на стадії ліквідації. По-третє, нові готелі ще не встигли пройти процедуру категоризації і отримати відповідну категорію. По-четверте, значна кількість готелів перейшла у власність приватних осіб, для яких процедура категоризації є недоступною у зв'язку з неможливістю її фінансування. По-четверте, наявність вад у вітчизняній системі оцінювання готельних підприємств у зв'язку з відсутністю єдиної методології оцінки.
  - *Висока частка 1-2-3-зіркового сегменту готелів*, що зумовлює зниження потенційно можливого рівня рентабельності всієї галузі, оскільки цей сегмент характеризується низьким рівнем рентабельності (3-15%), що зумовлюється їх низькою привабливістю для інвесторів.
4. **Недосконалість функціональної структури підприємств готельного господарства,** яка полягає в тому, що занадто високою є частка саме підприємств готельного типу і мізерна частка (лише 2,2%) мотелів, кемпінгів, молодіжних баз, які надзвичайно поширені в інших країнах.
5. **Відсутність продуманої цінової політики на деяких готельних і ресторанних підприємствах.** Ця проблема несе потенційну загрозу для української туристичної індустрії взагалі та тих готельних і ресторанних закладів, які професійно та відповідально ведуть свій бізнес відповідно до принципів ділової етики, оскільки така ситуація сприяє втраті потенційного завантаження та доходів.
6. **Низький рівень рентабельності діяльності підприємств готельно-ресторанного бізнесу,** що зумовлений повною відсутністю або недосконалістю систем управління результативністю їх діяльності. Високий рівень ефективності та конкурентоспроможності цієї категорії підприємств зумовлюється, в першу чергу, адекватністю систем та методів управління діяльністю підприємств, які, у свою чергу, впливають на обсяги формування фінансових результатів та ефективність їх функціонування. Саме тому доцільним, на нашу думку, є запровадження адекватних зовнішнім та внутрішнім умовам функціонування підприємств готельного та ресторанного бізнесу комплексних контролінгових системи управління.
7. **Невисокий рівень якості послуг,** який значною мірою зумовлюється проблемами підготовки висококваліфікованого персоналу для готелів та ресторанів. Вирішення цієї проблеми потребує підготовки фахівців для готельного та ресторанного бізнесу в провідних навчальних закладах країни, бажано зі стажуванням за кордоном.
8. **Відсутність інфраструктурних елементів ринку готельно-ресторанних послуг** - постачальників інформації про стан готельно-ресторанного ринку, яка має стати базою для аналізу зовнішнього середовища. Вирішення цієї проблеми, на нашу думку, лежить в площині запровадження спеціальних моніторингових систем взаємного інформування учасників даного ринку.

ВИСНОВКИ

Подальший розвиток готельного і ресторанного бізнесу неможливий без стимулювання розвитку туризму, рекреації, освіти в галузі готельно-ресторанного бізнесу, сприяння держави, налагодження інформаційної інфраструктури готельного та ресторанного ринку. Із нашої точки зору, постійне запровадження інновацій, інвестицій та жорстка конкуренція забезпечать збільшення рівня її глобальної та регіональної конкурентоспроможності. Основними напрямками підвищення конкурентоспроможності підприємств індустрії гостинності, на нашу думку, є:

1. Персоніфікація обслуговування та орієнтація на потреби клієнтів.
2. Створення умов для залучення додаткових інвестицій в об'єкти готельного і ресторанного бізнесу.

3. Широке запровадження нових засобів комунікації та інформаційних технологій, яке дозволяє проводити глибоку та системну діагностику підприємств готельного та ресторанного бізнесу та галузі в цілому.
4. Підвищення якості наданих послуг і переробка стандартів ISO серії 9000 з метою забезпечення їх взаємозв'язку з конкурентоспроможністю підприємства.
5. Запровадження нових технологій у ділову стратегію підприємств готельно-ресторанного бізнесу (на основі використання мережі Інтернет) з метою просування продуктів та послуг готелів та ресторанів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Городня Т. А. Економіка туризму: теорія і практика : навч. посіб. / Т. А. Городня, А. Ф. Щербак. — К. : Кондор-Видавництво, 2012. — 436 с. — Библиогр. : С. 403—407. — ISBN 978-966-351-408-6.
2. Ткаченко Т. І. Стратегічний розвиток туристичного бізнесу : монографія / [Т. І. Ткаченко, С. В. Мельниченко, М. Г. Бойко та ін. ; за заг. ред. А. А. Мазаракі]. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. — 596 с.
3. Статистичний щорічник України за 2011р [Електронний ресурс] / Держ. служба статистики. — Режим доступу : <http://ukrstat.org>.
4. Грабовенська С. П. Економічний аналіз готельного господарства та динаміка туристичних потоків в Україні / С. П. Грабовенська / Науковий вісник Національного лісотехнічного ун-ту. — 2012. — Вип. 22.1. — С. 214—221.
5. Білоусова О. С. Актуальні проблеми готельно-ресторанного бізнесу в Україні в умовах підготовки до ЄВРО-2012 [Електронний ресурс] / О. С. Белоусова, О. С. Афанас'єва ; Запорізький національний університет. — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vviem/2011_2/4_1.pdf.
6. Статистичний бюлетень «Мережа підприємств роздрібної торгівлі та ресторанного господарства» [Електронний ресурс] / Держ. служба статистики. — Режим доступу : <http://ukrstat.org>.
7. Іванік О. Л. Тенденції розвитку ресторанного бізнесу України [Електронний ресурс] / О. Л. Іванік ; Донецький нац. ун-т економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. — Режим доступу : http://www.rusnauka.com/14_APSN_2008/Economics/32215.doc.htm.
8. Статистичний збірник «Індекси споживчих цін за 2012 рік» [Електронний ресурс] / Держ. служба статистики. — Режим доступу : <http://ukrstat.org>.
9. Статистичний бюлетень «Індекси фізичного обсягу роздрібного товарообороту підприємств за товарними групами» за 2012 та 2011 р. [Електронний ресурс] / Держ. служба статистики. — Режим доступу : <http://ukrstat.org>.
10. Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів господарювання», 2011» [Електронний ресурс] / Держ. служба статистики. — Режим доступу : <http://ukrstat.org>.
11. Украинские гостиницы ждет новый порядок присвоения «звезд» [Электронный ресурс] / Компаньон. — 2013. — 11 март. — Режим доступа : <http://www.companion.ua/articles/content?id=23283>.

УДК 338.512: [658.821:669] (477)

ЕНЕРГОМІСТКІСТЬ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Кисільова І.Ю., к.ф.-м.н., доцент, Бережний М.Г.

Запорізький національний університет

У роботі розглянуто тенденції розвитку сучасного ринку металургійної галузі, а також формування конкурентоспроможності продукції цієї галузі на вітчизняному та світовому ринках збуту. Визначені тенденції, аналіз причинно-наслідкових зв'язків, а також фактори впливу на розвиток металургійної галузі, на прикладі одного зі світових лідерів на ринку феросплавів – підприємства ПАТ «Нікопольський завод феросплавів». Подана характеристика факторів, які вплинули на розвиток конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, основні проблеми, та перспективи подальшого розвитку, а також шляхи їх вирішення.

Ключові слова: конкурентоспроможність, собівартість, енергомісткість, аналіз, ринок.